

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора економічних наук, професора,
професора кафедри менеджменту імені професора Л.І. Михайлової
Сумського національного аграрного університету
Стоянець Наталії Валеріївни
на дисертаційну роботу Віжуткіна Артема Геннадійовича
на тему: «Організаційно-економічні засади подолання майнової нерівності в
умовах сталого розвитку»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження.

Майнова нерівність належить до проблем, які безпосередньо впливають не лише на рівень добробуту населення, а й на характер економічного розвитку держави, стійкість суспільних інститутів та можливості реалізації принципів сталого розвитку. Нерівномірний розподіл доходів, фінансових ресурсів і майнових активів обмежує доступ окремих груп населення до освіти, медичних послуг, житла, кредитування та підприємницької діяльності. У результаті поглиблюються соціальні диспропорції, звужуються можливості економічної мобільності та посилюється залежність добробуту людини від її початкового майнового становища.

Особливого значення ця проблема набуває в умовах, коли економічне зростання саме по собі не гарантує рівномірного розподілу його результатів. Збільшення обсягів виробництва, доходів і національного багатства може супроводжуватися подальшою концентрацією ресурсів, поглибленням відмінностей між соціальними групами та зниженням доступності базових економічних благ для значної частини населення. Тому подолання майнової нерівності не може зводитися лише до перерозподілу доходів або застосування окремих соціальних виплат. Воно потребує комплексного поєднання економічних, соціальних та інституційних інструментів, спрямованих на розширення можливостей населення, підтримку зайнятості, розвиток людського капіталу, удосконалення податкової політики та підвищення ефективності державного управління.

Для України актуальність дослідження посилюється наслідками повномасштабної війни, скороченням економічної активності в окремих регіонах, втратою населенням житла, доходів і майна, вимушеною міграцією, зростанням навантаження на систему соціального захисту та поглибленням територіальних диспропорцій. За таких обставин майнова нерівність набуває не лише соціального, а й стратегічного значення, оскільки впливає на темпи відновлення економіки, спроможність домогосподарств адаптуватися до нових умов та суспільне сприйняття справедливості державної політики.

Водночас формування дієвих заходів щодо зменшення нерівності ускладнюється багатофакторністю цього явища. На його рівень одночасно впливають стан ринку праці, динаміка доходів, інфляція, доступність кредитних ресурсів, якість освіти, ефективність державних інститутів, рівень корупції, умови ведення бізнесу та характер соціальної політики. Відповідно, обґрунтування організаційно-економічних засад подолання майнової нерівності потребує не фрагментарного розгляду окремих показників, а системного аналізу взаємозв'язку соціальних, економічних та інституційних детермінант.

Дисертаційна робота Віжуткіна А. Г. спрямована саме на розв'язання цього наукового завдання. У дослідженні майнова нерівність розглядається у взаємозв'язку з Цілями сталого розвитку, а її оцінювання здійснюється на основі сукупності соціальних, економічних та інституційних показників. Автором використано кореляційний і канонічний аналіз, метод головних компонент, структурне та регресійне моделювання, кластерний аналіз і прогнозування. Це дало змогу перейти від загальної характеристики нерівності до визначення найбільш суттєвих чинників її формування та обґрунтування відповідних напрямів державного регулювання.

Практична значущість обраної теми визначається також необхідністю розроблення рішень, які можуть бути застосовані під час формування програм соціально-економічного розвитку, стратегій сталого відновлення та заходів державної політики у сфері доходів, зайнятості, оподаткування, підтримки підприємництва й удосконалення інституційного середовища. Запропонований у дисертації комплексний сценарій подолання майнової нерівності поєднує

соціальні, економічні та інституційні інструменти, що відповідає складному характеру досліджуваної проблеми.

Отже, тема дисертаційної роботи Віжуткіна А. Г. є актуальною та своєчасною. Її наукове значення полягає у поглибленні теоретичних і методичних засад дослідження майнової нерівності, а практичне — в обґрунтуванні комплексних підходів до її подолання в умовах сталого розвитку та повоєнного відновлення України.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до планів науково-дослідної діяльності Київського національного університету технологій та дизайну та безпосередньо пов'язане з виконанням науково-дослідних робіт кафедри. Основні положення, результати та висновки дисертації сформовано в межах таких науково-дослідних тем:

1. «Імплементація цифрових технологій в економіку України в умовах сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0124U004146, 2024–2027 рр.). У межах виконання зазначеної теми автором розроблено трансформаційну схему виникнення майнової нерівності, обґрунтовано концептуальні підходи до оцінювання соціальних, економічних та інституційних детермінант її формування, а також запропоновано комплексний сценарій подолання майнової нерівності «Майнова рівність 3D: соціум, економіка, інститути».

2. «Інтелектуалізація соціально-економічного розвитку в постпандемічному суспільстві» (номер державної реєстрації 0121U114581, 2021–2026 рр.). У межах цієї теми автором удосконалено концептуальні засади застосування PEST-аналізу для дослідження факторів майнової нерівності, визначено роль цифрової інклюзії та інституційного середовища у формуванні сучасних механізмів її запобігання, а також обґрунтовано напрями використання цифрових технологій як інструменту скорочення соціально-економічних диспропорцій.

Таким чином, тема, зміст і результати дисертаційної роботи повністю відповідають науковим напрямам зазначених науково-дослідних робіт, розвивають їх положення та спрямовані на вирішення актуального наукового завдання щодо формування організаційно-економічних засад подолання майнової нерівності в умовах сталого розвитку.

3. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи забезпечується логічною побудовою дослідження, узгодженістю його мети, завдань, об'єкта, предмета та використаного методичного інструментарію. Структура роботи є послідовною та відповідає поставленій меті. У першому розділі сформовано теоретико-методичні засади дослідження майнової нерівності та узагальнено сучасні підходи до її трактування; у другому здійснено оцінювання соціальних, економічних та інституційних детермінант майнової нерівності із застосуванням сучасних методів економіко-математичного аналізу; у третьому розроблено прогнозні моделі, визначено кластери країн за рівнем майнової нерівності та запропоновано практичні підходи до її подолання. Така побудова забезпечує логічний перехід від теоретичних положень до їх аналітичної перевірки та практичної реалізації.

Методологічна база дослідження відповідає характеру поставлених завдань та охоплює сукупність загальнонаукових і спеціальних методів економічних досліджень. У роботі використано бібліометричний аналіз, PEST-аналіз, кореляційний і канонічний аналіз, метод головних компонент, структурне моделювання, множинний регресійний аналіз, кластерний аналіз методом k -середніх, метод експоненціального згладжування Холта, а також сучасні методи статистичного аналізу й прогнозування. Застосування комплексу взаємодоповнюючих методів є достатньо обґрунтованим та дозволило забезпечити достовірність отриманих результатів.

Інформаційну основу дослідження становлять міжнародні наукометричні бази даних Scopus, Web of Science та Google Scholar, статистичні матеріали Світового банку, Організації економічного співробітництва та розвитку, міжнародних інституцій, а також офіційні статистичні дані України. Використання широкої інформаційної бази забезпечило репрезентативність проведених розрахунків, можливість здійснення міжнародних порівнянь та підтвердження отриманих наукових результатів.

Достовірність висновків визначається не лише застосуванням сучасного економіко-математичного інструментарію, а й взаємоузгодженістю результатів, отриманих на різних етапах дослідження. Теоретичні положення підтверджуються результатами статистичного аналізу, економетричного моделювання та прогнозування, а запропоновані практичні рекомендації ґрунтуються на встановлених закономірностях формування майнової нерівності та оціненому впливі соціальних, економічних і інституційних чинників. Це свідчить про належний рівень аргументованості сформульованих автором висновків та рекомендацій.

У цілому наукові положення, висновки та рекомендації дисертації є достатньо обґрунтованими, логічно взаємопов'язаними, підтверджуються результатами проведених досліджень і мають як теоретичне, так і практичне значення для розвитку наукових підходів до дослідження майнової нерівності та формування механізмів її подолання в умовах сталого розвитку.

4. Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних положень і розробленні науково-практичних рекомендацій щодо формування організаційно-економічних засад подолання майнової нерівності в умовах сталого розвитку. До найбільш вагомих результатів, що характеризують особистий внесок здобувача та визначають наукову новизну дослідження, належать такі.

Уперше:

- запропоновано сценарій подолання майнової нерівності «Майнова рівність 3D: соціум, економіка, інститути», сформований на основі результатів економіко-математичного моделювання впливу соціальних детермінант із застосуванням канонічного аналізу, економічних детермінант — структурного аналізу, інституційних детермінант — множинного регресійного аналізу на розподіл доходів населення. Реалізація зазначеного підходу дала змогу розробити матрицю заходів подолання майнової нерівності в контексті сталого розвитку з урахуванням статистично значущих результатів проведеного моделювання.

Удосконалено:

- науково-методичний підхід до ідентифікації економічних детермінант нерівномірного розподілу доходів населення, який ґрунтується на застосуванні методу головних компонент і структурного аналізу латентних показників у контексті ЦСР 8, ЦСР 17 та блоку показників розподілу доходів. На відміну від існуючих підходів, запропонований підхід передбачає виключення статистично незначущих імпакт-показників за результатами оцінювання факторних навантажень і дає змогу встановити прямий вплив ВВП, ВНД та експорту на економічну складову розподілу доходів;

- науково-методичний підхід до оцінювання інституційних чинників майнової нерівності країн — членів ОЕСР та України, що передбачає побудову множинних регресійних моделей для показників майнової нерівності, відібраних методом головних компонент як результативних ознак, та інституційних чинників у розрізі ЦСР 10 і ЦСР 16, відфільтрованих за допомогою кореляційної матриці як факторних ознак. Застосування цього підходу дало змогу визначити силу, напрям і статистичну значущість впливу інституційних чинників на показники майнової нерівності, а також оцінити адекватність побудованих моделей;

- методичні засади визначення значущих соціальних чинників впливу на розподіл доходів населення на основі поєднання кореляційного та канонічного аналізу. На відміну від існуючих підходів, це дало змогу оптимізувати систему соціальних імпакт-факторів і показників розподілу доходів, відібрати

релевантні показники за відповідними групами та встановити, що волатильність розподілу доходів населення більшою мірою пояснюється зміною рівня безробіття серед осіб із вищою освітою та частки міського населення.

Набули подальшого розвитку:

- теоретико-методичні засади подолання та запобігання майновій нерівності в контексті забезпечення сталого розвитку на основі використання PEST-методики. Її застосування дало змогу систематизувати політичні, економічні, соціальні та технологічні заходи й інструменти подолання майнової нерівності. До політичних заходів віднесено прогресивне оподаткування, удосконалення законодавства щодо мінімальної заробітної плати та гарантування прав працівників, трансформацію податкового законодавства в більш прозорий і гнучкий формат; до економічних — забезпечення рівномірної оплати праці, пільгове кредитування придбання або будівництва житла, перерозподіл грошових трансфертів на користь малозабезпечених верств населення та секторальне стимулювання економіки; до соціальних — інвестування в «економіку догляду», запровадження загальної системи медичного страхування та моніторинг витрат цільових груп; до технологічних — інвестування у цифрову інклюзію, технології забезпечення прозорості державних програм і розвиток інтернет-інфраструктури в сільській місцевості;
- методичний підхід до прогнозування майнової нерівності країн ОЕСР та України методом експоненціального згладжування на основі моделі Холта й інтегральних індексів майнової нерівності, розрахованих методом оптимальної рівномірності. До складу інтегрального індексу включено ВВП на душу населення, індекс Джині, частку доходів 10 % найбідніших верств населення та обсяг платежів за використання інтелектуальної власності. На відміну від існуючих підходів, це забезпечує комплексне врахування фінансових, матеріальних і нематеріальних ресурсів та дає змогу визначати країни з найнижчим і найвищим рівнями майнової нерівності;
- трансформаційна схема виникнення та регулювання майнової нерівності в контексті сталого розвитку, у межах якої виокремлено основні канали її

формування: джерела, індикатори, соціально-економічні наслідки та заходи регулювання. На цій основі розроблено соціально-економічний сценарій подолання майнової нерівності, що передбачає чотири послідовні кроки: проведення прогресивної податкової політики; удосконалення системи соціальних трансфертів і запровадження базового доходу; інвестування в людський капітал та підтримку сталого підприємництва; здійснення інституційних реформ. Це дало змогу конкретизувати та поглибити інструментарій подолання майнової нерівності за кожним із визначених напрямів.

Наведені положення свідчать, що наукова новизна дисертації має комплексний характер і охоплює теоретичний, методичний та прикладний рівні дослідження. Одержані результати логічно пов'язані між собою та спрямовані на розв'язання поставленого в роботі наукового завдання щодо формування організаційно-економічних засад подолання майнової нерівності в умовах сталого розвитку.

5. Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих працях.

Результати дисертаційного дослідження оприлюднено в 11 наукових працях, з яких 5 статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, 6 публікацій – у матеріалах міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій. Загальний обсяг публікацій становить 4,33 друк. арк., з яких 4,13 друк. арк. належать особисто здобувачеві.

Опубліковані праці повною мірою відображають основні теоретичні, методичні та прикладні результати дисертаційного дослідження, а також розкривають положення, що становлять його наукову новизну та практичну цінність. Результати дослідження пройшли належну апробацію на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Отже, повнота оприлюднення, апробації та висвітлення результатів дисертаційної роботи в наукових публікаціях є достатньою і відповідає встановленим вимогам.

6. Практичне значення одержаних результатів.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає у розробленні науково-методичних підходів, аналітичного інструментарію та практичних рекомендацій, які можуть бути використані органами державної влади, органами місцевого самоврядування, установами стратегічного планування та іншими суб'єктами формування соціально-економічної політики для вдосконалення механізмів державного регулювання майнової нерівності в контексті досягнення Цілей сталого розвитку.

Практичну цінність мають запропоновані автором підходи до комплексного оцінювання соціальних, економічних та інституційних детермінант майнової нерівності із застосуванням сучасних методів економіко-математичного моделювання, інструментарій прогнозування інтегрального індексу майнової нерівності на основі моделі Холта, матриця якісних детермінант кластеризації країн ОЕСР та України, а також стратегічний сценарій «Майнова рівність 3D: соціум, економіка, інститути», який може бути використаний під час розроблення програм соціально-економічного розвитку та повоєнного відновлення України.

Практична значущість результатів дослідження підтверджується їх впровадженням у діяльність Кролевецької міської ради Конотопського району Сумської області (довідка про впровадження № 01-27/1221 від 31.03.2026 р.), де запропоновані автором методичні підходи використано при обґрунтуванні стратегічних напрямів розвитку територіальної громади, оптимізації розподілу бюджетних ресурсів та оцінюванні впливу інституційних чинників на соціально-економічний розвиток.

Окремі результати дисертаційної роботи впроваджено в освітній процес Київського національного університету технологій та дизайну під час викладання навчальних дисциплін бакалаврського та магістерського рівнів, зокрема «Макроекономіка», «Економічний аналіз», «Економічне моделювання», «Цифрова економіка», «Соціально-економічний розвиток», «Корпоративна аналітика», «Економічне прогнозування», «Стратегічне

управління» та «Економічна безпека» (довідка про впровадження № 02-55/756 від 17.04.2026 р.).

7. Аналіз структури та змісту дисертації.

Структура дисертації є логічною, послідовною та повною мірою відповідає поставленій меті, сформульованим завданням і обраному предмету дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 200 сторінок, з яких 156 сторінок займає основний текст. Робота містить 35 таблиць, 67 рисунків, 5 додатків, а список використаних джерел налічує 112 найменувань.

У першому розділі досліджено теоретичні засади майнової нерівності, проаналізовано сучасні наукові підходи до її трактування, систематизовано чинники формування та розкрито взаємозв'язок майнової нерівності із забезпеченням сталого розвитку.

Другий розділ присвячено методичному забезпеченню оцінювання соціальних, економічних та інституційних детермінант майнової нерівності. Автором використано сучасний економіко-математичний інструментарій, зокрема кореляційний, канонічний, структурний та регресійний аналіз, що дозволило отримати обґрунтовані результати щодо впливу окремих факторів на розподіл доходів.

У третьому розділі розроблено практичні рекомендації щодо подолання майнової нерівності, запропоновано прогнозний інструментарій на основі моделі Холта, здійснено кластеризацію країн ОЕСР та України, а також сформовано авторський стратегічний сценарій «Майнова рівність 3D: соціум, економіка, інститути».

Матеріал дисертації викладено послідовно та аргументовано. Розділи логічно взаємопов'язані, а кожен наступний ґрунтується на результатах попереднього. Висновки за розділами узгоджуються із загальними висновками дисертації, що свідчить про цілісність дослідження та належний рівень його наукового опрацювання.

8. Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності.

Аналіз змісту дисертації та наукових публікацій здобувача дає підстави стверджувати, що дослідження виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності. У роботі коректно оформлено посилання на використані наукові праці, статистичні матеріали, нормативно-правові акти та інші джерела інформації. Авторські наукові положення, результати дослідження, моделі, таблиці та графічні матеріали належним чином відокремлено від запозичених. Особистий внесок здобувача у наукових працях, виконаних у співавторстві, чітко визначено. За результатами аналізу дисертаційної роботи не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації наукових результатів. Таким чином, дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності та може бути рекомендована до публічного захисту.

9. Дискусійні положення та зауваження.

Разом із позитивною оцінкою одержаних результатів доцільно звернути увагу на окремі зауваження, які потребують додаткового авторського пояснення та можуть визначати напрями подальших досліджень.

1. У дисертації ґрунтовно розкрито теоретичні засади дослідження майнової нерівності, однак доцільно було б ширше висвітлити сучасні концепції вимірювання добробуту населення, що активно застосовуються у міжнародній практиці поряд із традиційними показниками майнової диференціації.

2. Автором використано комплекс сучасних економіко-математичних методів дослідження, проте робота виграла б від більш детального обґрунтування критеріїв вибору окремих моделей та порівняння їх результатів з альтернативними методичними підходами.

3. Запропонований стратегічний сценарій «Майнова рівність 3D: соціум, економіка, інститути» є одним із найбільш вагомих результатів дослідження. Разом із тим доцільно було б більш детально визначити етапи його практичної реалізації, систему індикаторів оцінювання результативності та можливі ризики впровадження.

4. У роботі значну увагу приділено аналізу країн ОЕСР, однак окремі рекомендації щодо адаптації міжнародного досвіду могли б бути більш деталізовані з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку України в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

5. Практичні рекомендації щодо мінімізації майнової нерівності мають прикладний характер, однак окремі запропоновані заходи потребують додаткової оцінки їх фінансового забезпечення та можливостей реалізації в умовах обмежених бюджетних ресурсів.

6. Окремі положення дисертації, зокрема щодо прогнозування інтегрального індексу майнової нерівності, могли б бути підсилені результатами сценарного аналізу із врахуванням різних варіантів розвитку макроекономічної ситуації та зовнішніх чинників впливу.

Усі наведені зауваження мають рекомендаційний і конструктивний характер, спрямовані на подальший розвиток обраного наукового напрямку та не знижують загальної позитивної оцінки одержаних здобувачем результатів.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Віжуткіна Андрія Геннадійовича на тему «Організаційно-економічні засади подолання майнової нерівності в умовах сталого розвитку» є завершеним, самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання, що полягає в розробленні теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій щодо формування організаційно-економічних засад подолання майнової нерівності в контексті забезпечення сталого розвитку.

Одержані автором результати характеризуються науковою новизною, належним рівнем теоретичного обґрунтування та практичної значущості. Мета і завдання дослідження досягнуті, сформульовані у роботі висновки є логічними, достатньо аргументованими та відповідають змісту проведеного дослідження. Основні результати дисертації пройшли належну апробацію, достатньо повно висвітлені у наукових публікаціях, а практична цінність підтверджується їх

впровадженням у діяльність органу місцевого самоврядування та освітній процес закладу вищої освіти.

Дисертаційна робота виконана з дотриманням принципів академічної доброчесності, відповідає вимогам до оформлення та структури дисертаційних досліджень, а висловлені у відгуку зауваження мають рекомендаційний і дискусійний характер та не впливають на загальну позитивну оцінку роботи.

За актуальністю теми, науковою новизною, теоретичним рівнем, практичною цінністю отриманих результатів та їх апробацією дисертація Віжуткіна Андрія Геннадійовича на тему «Організаційно-економічні засади подолання майнової нерівності в умовах сталого розвитку» відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами), а її автор Віжуткін Андрій Геннадійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор
професор кафедри менеджменту
імені професора Л.І. Михайлової

Сумського національного аграрного університету

Наталія СТОЯНЕЦЬ

